

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนา คือ หลักคำสอนของพระพุทธเจ้า พระองค์ผู้ค้นพบความจริงอันประเสริฐ กล่าวคือ อริยสัจและทางสายกลาง คือ ธรรมวินัยซึ่งเป็นคำสั่ง และอุบายเป็นเครื่องสอนที่ถือปฏิบัติ สืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน พระพุทธศาสนานั้น เกิดในดินแดนที่เรียกว่าภารตวรรษ (หรือประเทศ อินเดีย) มายาวนานกว่า ๒,๕๐๐ ปีมาแล้ว^๑ โดยการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า หลังจากที่พระองค์ได้ ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว ทรงมีพระมหากรุณาที่จะแสดงธรรมโปรดสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ ทรงปรากฏพระนามในโลกว่า พระพุทธเจ้า ณ ใต้ต้นโพธิ์ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ที่พุทธคยา เมื่อพระชนม์ได้ ๓๕ พรรษา^๒ การบำเพ็ญพุทธกิจของพระพุทธเจ้า ๔๕ ปี เป็นระยะเวลาที่เต็มไปด้วยความสุข ความสงบ ความอุดมแห่งปัญญาและความเจริญสูงสุดของกุศลกรรมทั้งหลาย ผู้คนที่เกิดร่วมสมัยแม้มีความแตกต่างไม่ว่าจะเป็นเรื่องวรรณะ การศึกษา ฐานะ ความเชื่อ ความคิดเห็นแต่พระพุทธองค์ทรงสามารถสมานความแตกต่างเหล่านั้น ได้ด้วยพระธรรมวินัย ด้วยพระกรุณาที่แผ่ไพศาลของพระองค์ ได้ให้พุทธสาวกของพระองค์ออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในการส่งสาวกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น พระพุทธองค์ได้ทรงประทานพระพุทธดำรัสอันเป็นเป้าหมายไว้ว่า “จรถ ภิกษเว จารกํ พุชชนิตาย พุชชนสุขาย โลกานุกมปาย ฯเปฯ” ดูกรภิกษุทั้งหลายเธอทั้งหลายจงเที่ยวไป เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก ฯลฯ^๓

พุทธโอวาทที่แน่วแน่ ที่พระพุทธองค์ประทานแก่เหล่าพระอริยสาวกรุ่นแรกนั้น เป็นบท ยืนยันอันชัดเจน ในการที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระพุทธองค์พร้อมด้วยเหล่าพระอริยสาวก ดำเนินการเผยแผ่พุทธธรรมให้แพร่หลายในสังคมอินเดีย ซึ่งได้รับการยอมรับ และเจริญรุ่งเรืองเป็น อย่างมากในชมพูทวีป หลังจากพระพุทธองค์ดับขันธปรินิพพาน พระอริยสาวกได้สานต่อพุทธปณิธาน ช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาเรื่อยมา จวบจนถึงสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ทรงเป็นพระราชูปถัมภ์ ในการทำตติยสังคายนา และได้ส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังนานาประเทศ จำนวน ๙ สาย เฉพาะสายที่ ๘ โดยการนำของพระโสณเถระและพระอุตตเถระ ได้นำพระพุทธศาสนาไปยังดินแดน สุวรรณภูมิ (ประเทศไทย, พม่า และมอญ) ใน พ.ศ. ๒๑๘^๔ นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา วิถีชีวิตของคนไทย ก็ผูกพันกับพระพุทธศาสนามาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน

^๑ สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (พิมพ์ ธรรมธโร), *สากลศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร : สภาการศึกษาหม่อมกุฎราช วิทยาลัย, ๒๕๓๑), หน้า ๑๑๓.

^๒ ชูศักดิ์ ทิพย์เกษรและคณะ, *พระพุทธเจ้าสอนอะไร*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๐.

^๓ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๕๓/๔๓.

^๔ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), *พุทธศาสนาในเอเชีย*, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๒๐), หน้า ๑๔๓.

พระพุทธศาสนาได้ให้ทุกสิ่งทุกอย่างแก่ชีวิตคนไทยและสังคมไทย เปรียบประดุจประทีปส่องทางเป็นที่พึ่งของตนเองได้ดี และสามารถเป็นที่พึ่งของคนอื่นได้ด้วย ทั้งในด้านคุณธรรม ศีลธรรมที่ดีงาม^๕ พระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้นำวิญญูญาณ ได้อบรมบ่มนิสัย ให้มีการศึกษาพัฒนาจิต และเป็นหลักชัยเป็นแม่แบบในการดำเนินชีวิตที่ติงามแก่ประชาชน มีวัดเป็นจุดศูนย์กลางสรรพวิชา มีหน้าที่ในการอนุเคราะห์ประชาชนตามหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่หลัก ๖ ประการ คือ “ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงาม ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง อธิบายสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง และบอกทางสวรรค์ให้”^๖ มีคำสอนที่แสดงถึงความจริงของโลกทางกายภาพ ทั้งในองค์ประกอบของสิ่งมีจริงในธรรมชาติ^๗ พระสงฆ์สอนวิธีการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จที่ยั่งยืน โดยอาศัยหลักพุทธธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เป็นสื่อกลางเป็นแนวทางในการยึดเหนี่ยวจิตใจ เชื่อมโยงประสานความสามัคคี และความดีงาม ให้เกิดขึ้นในชุมชน รวมถึงสร้างความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้นในสังคมไทย^๘

พระเทพวรมุนี เป็นพระมหาเถระผู้ใหญ่ผู้เป็นพหูสูต รอบรู้ในหลักวิชาการต่างๆ ทั้งทางโลกและทางธรรม มีความคล่องตัวในด้านต่างๆ รวมทั้ง มีความสนใจในการค้นคว้าหาความรู้ อ่านตำราหนังสือมาก ชอบเขียนเอกสาร บทความต่างๆ มีพรสวรรค์ในด้านวาทยศิลป์ เป็นนักพูด นักปาฐกถา นักเทศน์หรือบรรยายธรรม รวมทั้งเป็นพระนักพัฒนา ที่เปี่ยมด้วยภูมิรู้ ภูมิธรรม สามารถปรับใช้ความรู้ และประสบการณ์ในการปฏิบัติภารกิจ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน และประเทศชาติอย่างอเนกอนันต์ ทั้งงานด้านการปกครอง การศึกษา การเผยแผ่ งานด้านสาธารณูปการและสาธารณประโยชน์ จนได้สมญานามจากหมู่สงฆ์ภาคอีสานว่า “ปราชญ์แห่งอีสานใต้” ท่านอยู่ในเพศพรหมจรรย์ถือบวชมาตั้งแต่ยังเล็ก และอุทิศตนเพื่อการทำงานให้แก่ส่วนรวม และพระพุทธศาสนามาโดยตลอด จนถือคติพจน์ประจำตัวว่า “งานคือชีวิต ชีวิตคืองาน” ในอดีตท่านเคยดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดเจียงอีศรีมณฑลวราราม (พระอารามหลวง) ต.เมืองใต้ อ.เมือง จ.ศรีสะเกษ. เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ ฝ่ายมหานิกาย และหัวหน้าพระธรรมทูตจังหวัดศรีสะเกษ เป็นต้น

พระเทพวรมุนี เป็นพระมหาเถระผู้มีปฏิปทามั่นคงในบวรพระพุทธศาสนา มีศีลจารวัตรงดงาม กอปรด้วยพรหมวิหารธรรม มีอัธยาศัยสุขุมเยือกเย็น สนองงานคณะสงฆ์ และพระพุทธศาสนามาอย่างยาวนาน มีประสบการณ์ทั้งทางโลกและทางธรรม จนสามารถสั่งสอนแนะนำศิษยานุศิษย์ประพฤติตนปฏิบัติตัวอย่างบังเกิดผล จนเป็นที่เคารพศรัทธาของศิษยานุศิษย์ และพุทธศาสนิกชนทั่วไป ในด้านการปกครองได้รับความไว้วางใจให้บริหารงานกิจการคณะสงฆ์ และได้สนองงานกิจการคณะสงฆ์ด้วยดีเสมอมา พระเทพวรมุนีท่านเป็นนักปราชญ์ มีความโดดเด่นด้านการเผยแผ่

^๕พร รัตนสุวรรณ, **รุ่งอรุณ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิญญูญาณ, ๒๕๔๑), หน้า ๑๗.

^๖ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๗๒/๒๑๖.

^๗วัชร งามจิตรเจริญ, **สมการความว่าง**, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์กรีนปัญญาญาณ, ๒๕๕๔), หน้า ๑๓๓.

^๘พระครูโสภาธรรมพิทักษ์ (เสียม เตชธมโม/เงางาม), “ศึกษาหลักและวิธีการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุทโธ)”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

พระพุทธศาสนา เป็นพระธรรมกถึกที่มีชื่อเสียงของภาคอีสาน ได้รับความนิยมนิยมชมชอบในแสดงธรรมจากพุทธศาสนิกชนทั่วไป เป็นนักพัฒนาได้ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรในจังหวัด ได้ศึกษาเล่าเรียนนักธรรมบาลี และการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทำให้การศึกษาของคณะสงฆ์ และการปฏิบัติธรรมของจังหวัดศรีสะเกษมีความก้าวหน้ามาโดยลำดับ

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า สมควรที่จะศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพวรมนี (วิบูลย์ กลยาโณ) เพื่อให้ทราบว่า เหตุใดท่านจึงเป็นพระสงฆ์ที่มีศาสตร์และศิลป์มีวิชา ปัญญา ปฏิภาณ ประสพการณ์ ปณิธาน อุดมการณ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นพระเถระที่เฝื่อนในการศึกษา มีความรู้ลึกซึ้งทั้งภาคปริยัติ (ทฤษฎี) และภาคปฏิบัติ มีบุคลิกดี มีความรู้ดี มีความสามารถดี มีวิสัยทัศน์ มีจิตใจหนักแน่น มีความยุติธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี รู้จักใช้คน รู้จักกระจายงาน มีนโยบายในการทำงานด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ มีความเพียรพยายามไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคในการสร้างคุณความดี มีจิตใจกว้างขวาง ขยัน ซื่อสัตย์ อุตุน เสียสละเป็นเยี่ยม เป็นพระสงฆ์ที่ทำงานเผยแผ่พุทธธรรมทั้งเชิงรับและ เชิงรุก เพื่อประโยชน์สุขของมหาชน เพื่อให้สังคมมีจริยธรรม ศีลธรรม คุณธรรม เนื้อหาสาระธรรมที่ท่านนำเสนอต่อพุทธบริษัทตามสถานที่ต่างๆ ทั้งรูปแบบการเทศนา ปาฐกถา การศึกษา ที่สามารถโน้มน้าวจิตใจให้เยาวชน ประชาชนในยุคปัจจุบัน ได้หันมาสนใจหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามากขึ้น สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สุขแก่ชีวิต ครอบครัว สังคม ประเทศชาติอย่างแท้จริง

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทเจ้า

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพวรมนี (วิบูลย์ กลยาโณ)

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพวรมนี (วิบูลย์ กลยาโณ)

๑.๓. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพวรมนี (วิบูลย์ กลยาโณ) โดยมีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

๑.๓.๑ เอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาบาลี และภาษาไทย ผลงานการเขียนของพระเทพวรมนี (วิบูลย์ กลยาโณ) ซึ่งได้จัดพิมพ์เป็นหนังสือ ดังนี้

๑) วิบูลวาทิ พระเทพวรมนี (วิบูลย์ กลยาโณ)

๒) การคณะสงฆ์

๓) การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

๔) งานวิชาการ : ข้อ – ข้อเขียน

๕) วิบูลธรรมวาที เล่ม ๑

๖) วิบูลธรรมวาที เล่ม ๒

๗) ชีวิตและงาน พระเทพวรมณี (วิบูลย์ กลยาโณ)

๑.๓.๒ เอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ อรรถกถา ฎีกา ฎีกาปกรณ์วิเสส ตลอดจนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๓.๓ ใช้วิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึกพระเถระ นักวิชาการและศิษยานุศิษย์ผู้ใกล้ชิด

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ ต้องการทราบหลักการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าว่าเป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ต้องการทราบหลักการและวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระเทพวรมณี (วิบูลย์ กลยาโณ) ว่าเป็นอย่างไร

๑.๔.๓ ต้องการทราบความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของ พระเทพวรมณี (วิบูลย์ กลยาโณ) ว่าเป็นอย่างไร

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้มีคำศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวกับการศึกษาวิจัยและเพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยจึงให้คำจำกัดความไว้ดังนี้

๑.๕.๑ หลักการ หมายถึง หลักการสาระสำคัญที่ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระเทพวรมณี (วิบูลย์ กลยาโณ)

๑.๕.๒ วิธีการ หมายถึง วิธีการเผยแพร่ธรรมทางพระพุทธศาสนาให้เป็นที่แพร่หลายหรือให้เป็นที่รึดตามแนวทางการเผยแพร่ของพระเทพวรมณี (วิบูลย์ กลยาโณ)

๑.๕.๓ พระพุทธศาสนา หมายถึง พระพุทธศาสนานิกายที่รับสืบทอดตามแนวลัทธิของพระเถระซึ่งถือตามคติที่พระอรหันต์พุทธสาวกได้วางหลักธรรมวินัยเป็นแบบแผนไว้เมื่อครั้งปฐมสังคายนา

๑.๕.๔ พระเทพวรมณี หมายถึง พระเทพวรมณี (วิบูลย์ กลยาโณ) นามเดิมชื่อ วิบูลย์ นามสกุล บุญพอ ฉายา กลยาโณ อดีตเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษและเจ้าอาวาสวัดเจียงอัคริมงคลวราราม ตำบลในเมือง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

๑.๕.๕ จริยศาสตร์ หมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องของความดี ความชั่ว อะไรถูก อะไรผิด อะไรควร อะไรไม่ควร ซึ่งเป็นการเน้นในเรื่องความประพฤติของมนุษย์เป็นสำคัญ ช่วยตีค่าของมนุษย์โดยมองทางนิสัยใจคอหรืออุปนิสัย และความประพฤติที่แน่นอน ตามที่บุคคลนั้นสมควรใจทำ

๑.๕.๖ ศิลปวัฒนธรรม หมายถึง หมายถึง ความเจริญงอกงามทั้งด้านวัตถุและจิตใจ ซึ่งทั้งสองอย่างนี้ มันเกี่ยวข้องกับชีวิตของคน ตั้งแต่เกิดไปจนถึงตาย

๑.๕.๗ ขนบธรรมเนียมประเพณี หมายถึง ประเพณีเกี่ยวกับเรื่องธรรมดาสามัญที่ทุกคนควรทำไม่มีระเบียบแบบแผนเหมือนขนบประเพณี หรือมีความผิดถูกเหมือนจารีตประเพณี เป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ทุกคนปฏิบัติกันทั่วไปจนเกิดความเคยชิน และไม่รู้สึกรู้สึเป็นภาระหน้าที่เพราะเป็นสิ่งที่มีความนานและใช้กันอย่างแพร่หลาย

๑.๕.๘ เศรษฐกิจ หมายถึง หลักการสนองความต้องการของมนุษย์ หรือ วิธีการดับทุกข์อันเกิดจากความต้องการความปรารถนาของมนุษย์ อันแสดงออกทางพฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับโภชนทรัพย์

๑.๕.๙ สังคม หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกัน โดยมีขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี มีวิถีชีวิต การดำรงอยู่ด้วยความสมานสามัคคี กลมเกลียวกันของระบบสังคมไทย

๑.๕.๑๐ การศึกษา หมายถึง การรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือการศึกษาขั้นพื้นฐานภาคบังคับ

๑.๕.๑๑ กลุ่มตัวอย่าง หมายถึง พระเถระผู้ปกครองในจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน ๑๑ รูป นักวิชาการ จำนวน ๕ คน ข้าราชการครูและศึกษานิเทศก์ จำนวน ๖ คน รวมเป็น ๒๒ รูป/คน

๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง มีเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวถึงเรื่อง ศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพวรมนี (วิบูลย์ กลยาโณ) ที่น่าสนใจศึกษาในหลายแง่มุม เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถนำมาช่วยเสริมความรู้ งานวิจัยชิ้นนี้ให้สมบูรณ์ขึ้นได้ เอกสารและงานวิจัยดังกล่าว มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑.๖.๑. หนังสือที่เกี่ยวข้อง

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙,ราชบัณฑิต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ หลักและวิธีการเทศน์ โดยเห็นว่าการเทศน์เป็นพุทธประเพณี เป็นวิธีการเผยแผ่ศาสนาที่สำคัญ ศักดิ์สิทธิ์และมีประสิทธิภาพมากกว่าวิธีการอื่น มิเช่นนั้น พระพุทธองค์คงไม่ทรงถือปฏิบัติด้วยพระองค์เอง นับแต่เริ่มประกาศพระศาสนา^๙

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙,ราชบัณฑิต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ ภาษาเทศน์ ภาษาไทย สรุปว่า การเทศน์เป็นการถ่ายทอดธรรม ผ่านกระบวนการพูด การอ่านและการเขียน โดยอาศัยภาษาไทยเป็นเครื่องมือ การใช้ภาษาไทยในการเทศน์ จึงต้องพิถีพิถัน ใ้ให้ถูกเป็นเบื้องต้น ไม่ว่าจะพูด อ่าน หรือเขียน หากถูกต้องตามที่ควรจะเป็น แล้วย่อมได้คะแนนนิยม ได้รับคำชมจากผู้รู้ที่ใช้ภาษาได้ดี หากเนื้อหาสาระของบทเทศน์ถูกต้องและดีด้วยแล้ว ย่อมได้รับยกย่องว่าเทศน์ดี คือ ดีทั้งสำเนียงภาษาและสำนวนภาษา ดีทั้งเนื้อหาสาระ^{๑๐}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ พุทธวิธีในการสอน ว่าพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้า ไม่ว่าจะแสดงที่ใดและแก่ใคร ย่อมมีจุดหมายเป็นแนวเดียวกัน คือ มุ่งให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสภาพของสิ่งทั้งหลาย ตามความเป็นจริง ให้มีทัศนคติ และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นอย่างถูกต้อง ในทางที่เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและบุคคลอื่น แต่เนื้อเรื่อง และวิธีการสอนย่อมแตกต่างกันไปตามอุปนิสัย ความถนัดและความสนใจของผู้ฟัง สุดแต่เรื่องใดวิธีใด จะช่วยให้เขาเข้าใจธรรมได้ดี พุทธวิธีในการสอนเป็นความยิ่งใหญ่ และพระปรีชาสามารถของพระพุทธเจ้าในการถ่ายทอด พระองค์ทรงมีหลักสอน แยกแยะกลุ่มเป้าหมาย สีลาการสอนเทคนิคการสอน กลวิธีและกุศโลบายประกอบการ

^๙พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙,ราชบัณฑิต), **หลักและวิธีการเทศน์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลียงเชียง, ๒๕๕๒), หน้า ๑๒.

^{๑๐}พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙,ราชบัณฑิต), **ภาษาเทศน์ ภาษาไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลียงเชียง, ๒๕๕๑), หน้า ๙๖.

สอนต่าง ๆ ได้ อย่างยอดเยี่ยม จนได้รับการยกย่องว่า เป็นนักการสอนที่ยิ่งใหญ่ที่สุด จนได้รับการขนานพระนามว่าเป็นพระบรมครู^{๑๑}

วคิน อินทสระ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ พุทธวิธีในการสอนว่า พุทธวิธีการสอน หมายถึง วิธีการที่พระพุทธรเจ้าทรงสอนพุทธบริษัท ด้วยพุทธวิธีหลายอย่าง เพื่อให้เหมาะสมแก่ผู้ฟัง เพื่อให้ได้ประโยชน์มากที่สุด เมื่อจบการสอนโดยมีจุดมุ่งหมายในการสอน เพื่อให้ผู้ฟังรู้จักเห็นจริง ในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น เพื่อให้ผู้ฟังตรงตามแล้วเห็นจริงได้ ทรงแสดงธรรมอย่างมีเหตุผล ที่ผู้ฟังพอตรงตามให้เห็นด้วยตนเอง และเพื่อให้ผู้ฟังได้รับผลของการปฏิบัติตามสมควร สามารถยังผู้ปฏิบัติตามให้ได้รับผลตามสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตน ๆ^{๑๒}

พิสิฐ เจริญสุข ได้กล่าวไว้ในหนังสือ คู่มือการเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่า วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิผล โดยสรุปมีอยู่ ๒ วิธี คือ การเผยแผ่ทางกาย ได้แก่ การปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่าง เวลา ยืน เดิน นั่ง นอน เป็นไปด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีสติสำรวม ระมัดระวัง แสดงท่าทางของผู้สงบเยือกเย็น และเผยแผ่ทางวาจา ได้แก่ พุทธธรรมะให้ผู้อื่นฟัง ด้วยวิธีที่เรียกว่า บรรยาย ปาฐกถาธรรม แสดงธรรม ที่เรียกว่า ธรรมกถึก แปลว่า ผู้กล่าวธรรม ผู้สอนธรรม แสดงให้ผู้อื่นฟัง อย่างมีศิลปะ^{๑๓}

เสนาะ ผดุงฉัตร ได้กล่าวไว้ในหนังสือ วาทศาสตร์ ศิลปะเพื่อการพูด ว่าองค์ของการแสดงธรรม ในการแสดงธรรมของพระพุทธรองค์ ซึ่งดำเนินไปสู่ผลความสำเร็จได้ คุณลักษณะดังกล่าวว่าลีลาในการสอน ๔ อย่าง คือ ๑) สันทิสสนา ซึ่งแจ้งเหตุผลแจ่มชัด รู้แจ้งเห็นจริง ๒) สมาทปนา ซึ่งแจ้งเหตุผลให้เห็นจริง ยอมรับนำไปปฏิบัติ ๓) สมุตเตสนา ซึ่งแจ้งเหตุผลแก่ลัทธิ ละเว้นความชั่วทำความดี ๔) สัมปหังสนา ซึ่งแจ้งเหตุผลให้ผู้ฟังสดชื่น ร่าเริง เบิกบาน และพึงได้จากการปฏิบัติ^{๑๔}

กิตติมา ปรีดาติลก ได้กล่าวไว้ในหนังสือ ทฤษฎีการบริหารองค์การ กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกชอบหรือพอใจ มีองค์ประกอบ และสนใจในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ความรู้สึกพอใจจะเกิดขึ้น เมื่อความต้องการของบุคคล ได้รับการตอบสนอง หรือบรรลุจุดมุ่งหมายนั้น ไม่ได้รับการตอบสนอง^{๑๕}

^{๑๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธวิธีในการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๗), หน้า ๒๐.

^{๑๒} วคิน อินทสระ, **พุทธวิธีในการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๕), หน้า ๓๕.

^{๑๓} พิสิฐ เจริญสุข, **คู่มือการเผยแผ่พระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๓-๔.

^{๑๔} เสนาะ ผดุงฉัตร, **วาทศาสตร์ ศิลปะเพื่อการพูด**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๗๑ - ๑๗๒.

^{๑๕} กิตติมา ปรีดาติลก, **ทฤษฎีการบริหารองค์การ**, (กรุงเทพมหานคร : ธนะการพิมพ์, ๒๕๓๔), หน้า ๓๒๑.

ราชบัณฑิตสถาน ได้เขียนไว้ในหนังสือ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้ความหมายของคำว่า ความพึงพอใจ ดังนี้ คำว่า “พึง” เป็นคำกริยาอื่น หมายความว่า ยอมตาม เช่น พึงใจ และคำว่า “พอใจ” หมายถึง สมชอบ ชอบใจ^{๑๖}

ดิเรก ฤกษ์ห่วย ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ทัศนคติทางบวกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นความรู้สึก หรือทัศนคติที่ดี ต่องานที่ทำของบุคคล ที่มีต่องานในทางบวก ความสุขของบุคคล อันเกิดจากการปฏิบัติงาน และได้รับผลเป็นที่พึงพอใจ ทำให้บุคคลเกิดความกระตือรือร้น มีความสุข ความมุ่งมั่นที่จะทำงาน มีขวัญและมีกำลังใจ มีความผูกพันกับหน่วยงาน มีความภาคภูมิใจในความสำเร็จของงานที่ทำ และสิ่งเหล่านี้ จะส่งผลต่อประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการทำงาน ส่งผลต่อถึงความก้าวหน้า และความสำเร็จขององค์กรอีกด้วย^{๑๗}

วิกเตอร์ เอช. วรูม (Victor H. Vroom) ได้กล่าวไว้ว่า “แรงจูงใจ คือผลรวมของความพอใจกับความคาดหวังที่คิดไว้ ดังแสดงเกี่ยวกับแรงจูงใจ = ความพอใจ + ความคาดหวัง ซึ่งหมายถึงแรงจูงใจของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ต่อการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ต่อการประเมินผลงานขององค์กร ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของตน หรือแรงจูงใจที่บุคคลจะเข้าไปมีส่วนร่วม ในกิจกรรมขององค์กรใด จะเป็นผลที่เกิดจากทัศนคติองค์กร หรือการทำงานขององค์กรนั้นรวมกัน ความคาดหวังที่เขาคาดหวังไว้ ถ้ามีทัศนคติที่ดีต่อองค์กร ต่อผลงานขององค์กร และได้รับการตอบสนองทั้งรูปธรรมและนามธรรม เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ แรงจูงใจที่จะมีความรู้สึกพึงพอใจก็จะสูง แต่ในทางกลับกัน ถ้ามีทัศนคติในเชิงลบต่องาน และการตอบสนองไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง แรงจูงใจที่จะมีความรู้สึกพึงพอใจก็ต่ำไปด้วย”^{๑๘}

อับราฮัม เอช. มาสโลว์ (Abraham H. Maslow) ได้ลำดับความต้องการของมนุษย์ จากระดับต่ำถึงระดับสูง ๕ ขั้น ดังนี้ ขั้นที่ ๑ : ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จตามความนึกคิด (Self-Actualization Needs) ขั้นที่ ๒ : ความต้องการที่จะได้รับความยกย่องในสังคม (Esteem Needs) ขั้นที่ ๓ : ความต้องการด้านสังคม (Belonging Needs) ขั้นที่ ๔ : ความต้องการทางด้านความปลอดภัย (Safety Needs) ขั้นที่ ๕ : ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs)^{๑๙} ลำดับขั้นความต้องการของ Abraham H. Maslow จะมีผลต่อการสร้างแรงจูงใจในการประเมินผลงานขององค์กรที่มีผลกระทบต่อตอบสนองความต้องการของบุคคล

เฟรดดริก เฮอริเบิร์ก (Frederick Herzberg) ได้ทำการทดลองโดยการสอบถามผู้ปฏิบัติงานประมาณ ๒๐๐ คน ถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ และไม่พอใจในการปฏิบัติงาน ผลจากการสอบถาม Herzberg ได้แบ่งปัจจัยหรือองค์ประกอบเกี่ยวกับแรงจูงใจ ออกเป็น ๒ ประเภท

^{๑๖} ราชบัณฑิตสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : เจริญทัศน์จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๗๙๓.

^{๑๗} ดิเรก ฤกษ์ห่วย, การพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๗), หน้า ๘๘.

^{๑๘} V. Vroom, and P. Yetton, *Leadership and Decision Making*, (Pittsburgh : University of Pittsburgh Press, 1964), p. 10.

^{๑๙} Maslow, A.H., *Motivation and Personality*, (New York : Harper & Row, 1970), p. 9.

คือ ๑. ปัจจัยที่ไม่ก่อให้เกิด แรงจูงใจในการทำงาน (Hygiene Factors) เป็นปัจจัยที่จะทำให้ ผู้ปฏิบัติงาน คาดหวังว่าจะได้รับจากการทำงาน ถ้าขาดปัจจัยเหล่านี้ จะก่อให้เกิดความไม่พอใจ แก่ ผู้ปฏิบัติงาน แต่ถ้ามีก็ไม่ถึงกับก่อให้เกิดความพอใจ ทั้งนี้เพราะเป็นสิ่งที่ผู้ปฏิบัติงาน คิดว่าเขาจะต้อง ได้รับอยู่แล้ว ปัจจัยที่ไม่ก่อให้เกิดแรงจูงใจ (Hygiene Factors) นี้ แบ่งออกเป็น ๑) นโยบายและการ บริหาร ๒) วิธีการบังคับบัญชา ๓) เงินเดือน ๔) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานในระดับต่าง ๆ ๕) สภาพการทำงาน ๖) ความมั่นคงของงาน ๗) สถานภาพ ๘) ชีวิตส่วนตัว คือ องค์การจัดสภาพให้คน ใช้ส่วนตัวบ้าง ๒. ปัจจัยที่ก่อให้เกิด แรงจูงใจในการทำงาน (Motivator Factors) เป็นปัจจัยที่จะทำให้ ผู้ปฏิบัติงานเกิดความพึงพอใจ ในการทำงาน และจะเป็นแรงจูงใจ ให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานอย่างมี ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ปัจจัยเหล่านี้ ถึงจะไม่มีผู้ปฏิบัติงานก็จะไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกไม่พอใจ แต่ถ้ามีก็จะก่อให้เกิดความพอใจมากขึ้น ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความพอใจนี้ ได้แก่ ๑) ความสำเร็จในการ ทำงาน ๒) ตัวงาน ๓) การได้รับการยอมรับ ๔) ความรับผิดชอบ ๕) ความก้าวหน้า^{๒๐}

ฟิลลิป แอปเปิ้ลไวท์ (Phillip B. Applewhite) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ว่า “เป็น ความสุข ความสบายที่ได้รับ จากสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เป็นความสุขความสบายที่เกิดจากการ เข้าร่วม ได้รู้ได้เห็นในกิจกรรมนั้นๆ”^{๒๑}

๑.๖.๒. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชรินี เดชจินดา ได้กล่าวถึงความพึงพอใจไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความพึงพอใจของ ผู้ประกอบการต่อศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรมแขวงแสมดาเขตบางขุนเทียน จังหวัดกรุงเทพมหานคร” ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดหรือทัศนคติของบุคคล ที่มีต่อสิ่งหนึ่ง สิ่งใด หรือปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ความรู้สึกพอใจจะเกิดขึ้น เมื่อความต้องการของบุคคล ได้รับการ ตอบสนอง หรือบรรลุจุดมุ่งหมายในระดับหนึ่ง ความรู้สึกดังกล่าวจะลดลง และไม่เกิดขึ้นหากความ ต้องการหรือจุดมุ่งหมายนั้น ไม่ได้รับการตอบสนอง^{๒๒}

พระมหารุ่งเพชร ขวนปญโญ (พัตทาป) ได้กล่าวถึงการเผยแผ่ไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช)” ได้มีลักษณะที่ สอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการเผยแผ่ของพระเทพวรมุนี (วิบูลย์ กลยาโณ) ผลการวิจัย สรุปว่า ของพระธรรมกิตติวงศ์ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถมาก คือเป็นพหูสูต เป็นนักคิด นัก ประพันธ์หนังสือ มีอริยาศัยโมตร มีน้ำใจโอบอ้อมอารี กล่าวคิด กล่าวทำ กล่าวแสดง มีวิสัยทัศน์ต่อการ เผยแผ่ศาสนากว้างไกล โดยเฉพาะหนังสือธรรมะ เป็นคำสอนที่ชักจูงโน้มน้าวจิตใจของบุคคล ให้ ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง ตามหลักพุทธธรรมและส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาตนเอง รูปแบบและ

^{๒๐} Frederick Herzberg, **Organizational Behavior Seventh Edition**, (Singapore.Mcgraw-Hill Book Co., 1995), p. 11.

^{๒๑} Applewhite, Philip B, **Organizational Behavior**, (Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, 1965), p. 6.

^{๒๒} ชรินี เดชจินดา, “ความพึงพอใจของผู้ประกอบการต่อศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรมแขวงแสมดาเขตบาง ขุนเทียน จังหวัดกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๕).

วิธีการเผยแผ่ของท่านจึงอาจเป็นแบบอย่าง เป็นบรรทัดฐานการเผยแผ่และสามารถนำไปศึกษาเพื่อใช้เผยแผ่พุทธธรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น^{๒๓}

พระครูโอภาสธรรมพิทักษ์ (เสียม เตชธมโม/เงางาม) ได้กล่าวถึงการเผยแผ่ไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาหลักและวิธีการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุโท)” ผลการวิจัยสรุปว่า หลักและวิธีการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุโท) ท่านเป็นพระเถรอาจารย์ที่เป็นปูชนียสงฆ์แห่งคณะสงฆ์และประชาชนชาวจังหวัดสุรินทร์ มีคุณสมบัติครบถ้วนของความเป็่นนักเผยแผ่พุทธธรรม มีความรู้ลึกซึ้งในสิ่งที่สอน ใช้รูปแบบและแนวทางการสอนให้ประจักษ์ ปฏิบัติตนเป็นอย่างดี แนะนำสั่งสอนให้ผู้อื่นมีความรู้คู่คุณธรรม ปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์ในการอนุเคราะห์ประชาชนไม่ให้ทำความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงาม ได้สนองบทบาทกิจการคณะสงฆ์ทั้งการปกครอง การศาสนศึกษา การสาธารณูปการ การศึกษา สงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ การเผยแผ่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในลักษณะของการประยุกต์ให้สอดคล้องวิทยาการสมัยใหม่ นำเสนอแบบวิเคราะห์ในประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังได้รู้ถึงหลักคำสอนที่ทางพระพุทธศาสนาummองที่แตกต่าง ผ่านออกมาในลักษณะการแสดงพระธรรมเทศนา และการกล่าวสัมโมทนียกถา ในลักษณะที่จะฉลองศรัทธาเจ้าภาพ และให้กำลังใจต่อผู้ได้บังคับบัญชา ให้มีกำลังใจ ในการประกอบศาสนกิจที่สมบูรณ์ต่อไป^{๒๔}

พระมหาวุฒิกรณ วุฑฒิกรโณ (พรหมพิมพ์) ได้กล่าวถึงการเผยแผ่ไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาเทคนิคและวิธีเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมุนี (ประยูร ธมมจิตโต)” ผลการวิจัยสรุปว่า ท่านมีวิธีเผยแผ่หรือนำเสนอพุทธธรรมที่เด่นชัด ๖ วิธี คือ ๑. การนำเสนอโดยการยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ๒. นำเสนอโดยวิธีการยกอุปมาเปรียบเทียบกับ ๓. นำเสนอโดยวิธีการยกพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต ปรัชญา คำคม โคลง บทประพันธ์ และบทกลอน ๔. นำเสนอโดยวิธีการพูดเชื่อมโยงเรื่องราวหรือเหตุการณ์สถานการณ์ต่าง ๆ ๕. นำเสนอโดยวิธีการยกบุคคลตัวอย่างประกอบการบรรยาย ๖. นำเสนอโดยวิธีการแทรกด้วยเรื่องที่ทำให้เกิดอารมณ์ขัน^{๒๕}

พระมหาสุริยัน จันทนาโม (จันทะนาม) ได้กล่าวถึงการเผยแผ่ไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาบทบาทและผลงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอาจารย์สมภพ โชติปัญโญ” ผลการวิจัยสรุปว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้แตกฉานในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นำหลักอานาปานสติและโสตาปัตติยัคะที่สำคัญยิ่งในทางพระพุทธศาสนา มาถ่ายทอดด้วยเทคนิคและวิธีการต่างๆ ในการนำเสนอในรูปแบบการเทศนา การบรรยายธรรม และการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้อย่างลึกซึ้ง

^{๒๓} พระมหารุ่งเพชร ขวนปญโญ (พิศทาป), “ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

^{๒๔} พระครูโอภาสธรรมพิทักษ์ (เสียม เตชธมโม/เงางาม), “ศึกษาหลักและวิธีการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุโท)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔),บทคัดย่อ หน้า (ก) –(ข).

^{๒๕} พระวุฒิกรณ วุฑฒิกรโณ (พรหมพิมพ์), “ศึกษาเทคนิคและวิธีเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมุนี(ประยูร ธมมจิตโต)”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), บทคัดย่อ หน้า (ข).

ความรู้ที่ท่านถ่ายทอด เป็นสิ่งที่เสริมสร้างให้ผู้ฟังเกิดความคิด และตั้งมั่นในคุณธรรม จริยธรรมได้เป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าท่านจะไม่มีวุฒิการศึกษาในทางพระพุทธศาสนา เช่น ความรู้ด้านเปรียญธรรม หรือนักธรรมเป็นเครื่องยืนยัน เหมือนกับพระเถระรูปอื่น แต่ความจริงก็ปรากฏว่าแม้ท่านจะไม่ได้เป็นเปรียญธรรม แต่ก็สามารถชี้แจงหัวข้อธรรมได้อย่างแจ่มแจ้ง หรือบางครั้งอาจจะอธิบายได้ดีกว่ารูปที่เป็นเปรียญธรรมก็มี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอุดมการณ์ของท่านที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นแรงจูงใจว่า จะต้องทำและทำได้ดีจากความตั้งใจที่ท่านแน่วแน่เป็นอุดมการณ์และปณิธานขึ้นในใจว่า จะดำเนินรอยตามเบื้องพระยุคลบาทของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้วยความเชื่อมั่นที่ต้องการจะประกาศพระศาสนา แม้สุขภาพร่างกายจะไม่อำนวย เป็นปัญหาอุปสรรคในการเผยแผ่มากมาย แต่ท่านก็ไม่ย่อท้อต่อปัญหาดังกล่าว เป็นพระเถระที่รักความถูกต้อง กล่าวทำ และกล่าวแสดงออก สร้างความแข็งแกร่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในภาคอีสาน ชี้นำสังคมพุทธ มีความชัดเจนในเรื่องเป้าหมายตามแนวทางของเถรวาท เพราะท่านมองเห็นประโยชน์ใหญ่ข้างหน้า จึงไม่ลังเล ไม่รีรอ มุ่งหน้าเดินหน้าตลอดถือเอางานเป็นหน้าที่ มีความสุขกับการทำงานเผยแผ่^{๒๖}

พิน คงพูน ได้กล่าวถึงความพึงพอใจไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความพึงพอใจต่อบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัด ๑๔ จังหวัดภาคใต้” ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ความพึงพอใจ หมายถึงความรู้สึก รัก ชอบ ยินดีเต็มใจ หรือมีเจตคติที่ดีของบุคคลหรือต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความพึงพอใจจะเกิดขึ้น เมื่อได้รับผลตอบแทนความต้องการ ทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ ความพึงพอใจเป็นเรื่องของอารมณ์ ความรู้สึก และทัศนคติของบุคคล อันเนื่องมาจากสิ่งเร้าและสิ่งจูงใจ ซึ่งจะแสดงออกมาทางพฤติกรรมของบุคคล และถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของการทำกิจกรรมต่างๆ ของเรา”^{๒๗}

ชีวีวรรณ เสมาทอง ได้กล่าวถึงการเผยแผ่ไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความพึงพอใจของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อรูปแบบการสื่อสารของพระราชธรรมนิเทศ (พระพยอม กัลยาโณ)” ผลการวิจัยสรุปว่า พุทธศาสนิกชนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการถ่ายทอดธรรมะอย่างไม่เป็นทางการ คือ การเทศน์ด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ชัดเจน แฝงข้อคิดพร้อมบอกแนวปฏิบัติ มีการใช้มุขตลกทำให้ธรรมะเป็นเรื่องสนุก ไม่รู้สึกเบื่อ เนื้อหาที่ถ่ายทอด คือ การใช้ธรรมะประยุกต์กับข่าวสาร หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน การแสดงธรรมที่เป็นธรรมะชีวิต เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน มีการนำข้อมูลอื่น ๆ มาประกอบเนื้อหา ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และสื่อที่พุทธศาสนิกชนมีความพึงพอใจ คือวีซีดี เทปธรรมะ วิทยุ วารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์สิ่งพิมพ์ด้านธรรมะ ตามลำดับ^{๒๘}

^{๒๖} พระมหาสุริยัน จันทนาโม (จันทะนาม), “ศึกษาบทบาทและผลงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอาจารย์สมภพ โชติปญโญ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

^{๒๗} พิน คงพูน, “ความพึงพอใจต่อบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัด ๑๔ จังหวัดภาคใต้”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, ๒๕๒๙).

^{๒๘} ชีวีวรรณ เสมาทอง, “ความพึงพอใจของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อรูปแบบการสื่อสารของพระราชธรรมนิเทศ (พระพยอม กัลยาโณ)”, วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ หน้า ง.

วิชัย เหลืองธรรมชาติ ได้กล่าวถึงความพึงพอใจไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความพึงพอใจและการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมใหม่ของประชากรในหมู่บ้านอพยพโครงการเขื่อนรัชชประภา (เขื่อนเชี่ยวหลาน, จังหวัดสุราษฎร์ธานี)” ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจว่า ความพึงพอใจมีส่วนเกี่ยวข้องกับความต้องการของมนุษย์ คือ ความพึงพอใจจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อความต้องการของมนุษย์ได้รับการตอบสนอง ซึ่งมนุษย์ไม่ว่าอยู่ในที่ใดย่อมมีความต้องการขั้นพื้นฐานไม่ต่างกัน^{๒๙}

สนธิ เหลืองบุตรนาค ได้กล่าวถึงความพึงพอใจไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความพึงพอใจของนักศึกษาโครงการฝึกอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาระจาการระดับปริญญาตรีครุศาสตร์บัณฑิตวิชาเอกเกษตรศาสตร์ ที่มีต่อการเรียนวิชาการขยายพันธุ์พืชของสหวิทยาลัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ทำความรู้จักความคิดเห็น ที่มีผลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ภายหลังจากที่ได้รับประสบการณ์ในสิ่งนั้นมาแล้ว ในลักษณะทางบวก คือ พอใจ นิยม ชอบ สนับสนุน หรือมีเจตคติที่ดีต่อบุคคล เมื่อได้รับตอบสนองความต้องการในทางเดียวกัน หากไม่ได้รับการตอบสนองตามความต้องการจะเกิดความไม่พอใจเกิด^{๓๐}

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นนั้น พบว่าพุทธวิธีในการสอนเป็นความยิ่งใหญ่และพระปรีชาสามารถของพระพุทธเจ้า ในการถ่ายทอดหลักธรรม พระองค์ทรงมีหลักสอน แยกแยะกลุ่มเป้าหมาย สีสการสอน เทคนิคการสอน กลวิธีและกลยุทธ์ประกอบการสอนต่างๆ ได้อย่างยอดเยี่ยม จนได้รับการยกย่องว่าเป็นนักการสอนที่ยิ่งใหญ่ที่สุด เป็นแบบอย่างให้พระสงฆ์ ใช้ถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งมีกระบวนการถ่ายทอดที่แตกต่างกัน มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยที่สนใจ คือ รูปแบบวิธีการเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์ ที่มีประเด็นที่หลากหลาย แต่ละท่านที่ได้กล่าวมานั้น ล้วนมีรูปแบบที่สอดคล้องกัน ที่มุ่งถ่ายทอดคำสอนในพระพุทธศาสนาสู่ประชาชน เพื่อน้อมนำหลักธรรมต่าง ๆ ไป ประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต สรุปได้ว่างานวิจัยข้างต้นทั้งหมดนี้ ได้นำเสนอเรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและพัฒนาสังคมไทยโดยตรง โดยใช้หลักการเผยแผ่ให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใสและปฏิบัติตาม แต่ในงานวิจัยครั้งนี้จะเป็นการนำเสนอหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพวรมนี (วิบูลย์ กลยาโณ) ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่าง ๆ นำเสนอออกไปสู่ประชาชน เป็นกรณีตัวอย่างที่พระสงฆ์หรือคฤหัสถ์เองจะนำไปปฏิบัติตาม เพื่อสืบทอดพระธรรมวินัย หรือพระพุทธศาสนาให้มั่นคงยิ่ง ๆ ไป

๑.๗. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพวรมนี (วิบูลย์ กลยาโณ) โดยศึกษาข้อมูลในลักษณะ ดังนี้คือ

^{๒๙} วิชัย เหลืองธรรมชาติ, “ความพึงพอใจและการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมใหม่ของประชากรในหมู่บ้านอพยพโครงการเขื่อนรัชชประภา (เขื่อนเชี่ยวหลาน, จังหวัดสุราษฎร์ธานี)”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๑).

^{๓๐} สนธิ เหลืองบุตรนาค, “ความพึงพอใจของนักศึกษาโครงการฝึกอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาระจาการระดับปริญญาตรีครุศาสตร์บัณฑิตวิชาเอกเกษตรศาสตร์ ที่มีต่อการเรียนวิชาการขยายพันธุ์พืชของสหวิทยาลัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๙).

๑.๗.๑ ศึกษาจากข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary Research) ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา และผลงานของพระเทพวรมณี (วิบูลย์ กลยาโณ) ในรูปแบบการแสดงปาฐกถา การบรรยาย พระธรรมเทศนา และผลงานวิจัย

๑.๗.๒ สร้างแบบสัมภาษณ์โดยสัมภาษณ์พระเถระ นักวิชาการ และศิษยานุศิษย์

๑.๗.๓ ศึกษาจากข้อมูลสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) โดยสัมภาษณ์พระเถระผู้ปกครอง นักวิชาการ และศิษยานุศิษย์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ พระเถระผู้ปกครองในจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน ๑๑ รูป นักวิชาการ จำนวน ๕ คน ข้าราชการครูและศิษยานุศิษย์ จำนวน ๖ คน รวมเป็น ๒๒ รูป/คน มีรายนามดังนี้

- ๑) พระราชกิตติรังษี เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ
 - ๒) พระราชธรรมสารสุธี รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ
 - ๓) พระครูสันติธรรมานุวัตร รองเจ้าคณะอำเภอเมืองศรีสะเกษ,
 - ๔) พระครูศรีปริยัติวงศ์ เจ้าคณะอำเภอยะหริ่ง
 - ๕) พระครูสมุห์สุทัศน์ ชยาภินนโท ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเจียงอี่ศรีมงคลวราราม
 - ๖) พระครูมงคลนันทสาร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเจียงอี่ศรีมงคลวราราม
 - ๗) พระครูศรีมงคลปริยัติกิจ ผู้อำนวยการโรงเรียนศรีเกษตรวิทยา เลขาธิการเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ
 - ๘) พระครูวิธานมงคลกิจ พระสงฆ์วัดเจียงอี่ศรีมงคลวราราม
 - ๙) พระอธิการบุญบันดาล สุปัญโญ เจ้าอาวาสวัดเทพปราสาท (สงฆ์กำแพงน้อย)
 - ๑๐) พระครูรัตติกงาญยุต เจ้าอาวาสวัดป่าโนนแดง
 - ๑๑) พระอธิการสุขโข กตปัญโญ เจ้าอาวาสวัดสุพรรณรัตน์
 - ๑๒) นายประทีป กิตติเรขา ผู้ว่าราชจังหวัดศรีสะเกษ
 - ๑๓) นายสง่า ยอดไพรินทร์ ผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ
 - ๑๔) กนก โตสุรัตน์,ผศ. ที่ปรึกษาอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
 - ๑๕) นายวีระ ดาวศรี รองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดศรีสะเกษ
 - ๑๖) นายวีรณิษ รัตนสิทธิโรจน์ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลพราวน
 - ๑๗) นายดำรง อุ่นแก้ว ครูโรงเรียนพราวนวิบูลวิทยา
 - ๑๘) นายพีรพัฒน์ แก้วแสน ครูโรงเรียนศรีเกษตรวิทยา
 - ๑๙) นายทัศนวิทย์ สิทธิโท ครูโรงเรียนศรีเกษตรวิทยา
 - ๒๐) นายพฤษชาติ สารพล ครูโรงเรียนศรีเกษตรวิทยา
 - ๒๑) นายอภิรักษ์ รุ่งแสง ครูโรงเรียนศรีเกษตรวิทยา
 - ๒๒) นายนพฤทธิ์ ทองละมุล ครูโรงเรียนศรีเกษตรวิทยา
- ๑.๖.๔ เรียบเรียง สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และนำเสนอผลการวิจัย

๑.๘. ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบทราบหลักการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า

๑.๘.๒ ทำให้ทราบหลักการและวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระเทพวรมุนี (วิบูลย์ กลยาโณ)

๑.๘.๓ ทำให้ทราบความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของ พระเทพวรมุนี (วิบูลย์ กลยาโณ)